

---

## HEBBEN DE EENDVOGELS EEN SCHERP REUKVERMOGEN ?

---

Naar aanleiding van het correspondentie-artikel in de tweede aflevering, ontvingen wij van den heer A. H. KERSTENS, te 's Hertogenbosch, een brief, gedagteekend 7 Januari, waarin dienaangaande het volgende voorkomt:

“Ik deel hierbij een paar verhalen van *kooimannen* omtrent het scherp reukvermogen der wilde eend mede. Zoo gebeurde het een dier vogelaars, dat hij, in gezelschap van een slachter met de gewone behoedzaamheid op de kooi komende, eene gansche vlucht wilde eenden plotseling den vijver zag uitvliegen, zonder oogenschijnlijke aanleiding. Zonder aarzelen schreef hij die schuwheid toe aan den reuk van versch vleesch, dien de slager van zich zou hebben verspreid. Een ander verhaalde mij hoe eene vlucht van wel 500 dier vogels eensklaps den vijver verliet. De man had nieuwe schoenen aan de voeten, en de lucht van 't versche leder was voldoende geweest de eenden te waarschuwen. Tabakrooken zou steeds dezelfde uitwerking hebben; het is dan ook op al de kooien streng verboden.

Deze en dergelijke verhalen werden met het vuur der innigste overtuiging gedebiteerd, en die overtuiging wordt door alle kooimannen, die ik in Noord-Brabant in de gelegenheid geweest ben te spreken, gedeeld.

Ik meen ze echter als sprookjes te moeten beschouwen, en de

schuwheid der eend aan eene geheel andere oorzaak dan aan haar scherp reuk te moeten toeschrijven.

Vooreerst toch kan men als regel aannemen, dat bij alle vogels het reukorgaan, in vergelijking met het gehoor en gezicht, anatomisch minder goed ontwikkeld is. Zou de wilde eend hierop eene uitzondering maken, en zou dit aan de natuurkundigen ontsnapt kunnen zijn? Ik vind ten minste bij geen ornitholoog hiervan melding gemaakt. Zelfs ontzeggen AUDUBON, BREHM en LEVAILLANT den gier — tot nog toe als prototype van fijn ricker beschouwd, — den scherp reuk, die hem op verren afstand het aas zou aanwijzen, en wel op grond van waarnemingen, die hen tot het besluit brachten, dat buitengewoon gezichtsvermogen alleen hier in het spel is. Het medegedeelde in het Album der Natuur pag. 116, jaargang 1864, mist, dunkt mij, alle wetenschappelijk gezag. Voorzeker zal de autoriteit van bovengenoemde natuurvorschers wel wat meer gewicht in de schaal leggen.

En ten andere heeft de ondervinding op jacht mij steeds geleerd, — en dit is ook van algemeene bekendheid, — dat buitengewone waakzaam- en voorzichtigheid al de handelingen der eend kenmerken. Men lette slechts op haar behoedzamen gang, als zij haar nest verlaat of wederom opzoekt, op hare schranderheid om den hond te verschalken, als zij hare jongen in gevaar ziet, enz. Is het daarom niet zeer waarschijnlijk, dat ook het gezicht en wellicht het gehoor, en niet de reuk, den vogel voor naderend gevaar op de kooien waarschuwen?

Er zouden, naar ik meen, zonder veel bezwaar, proeven te nemen zijn, om het vraagstuk op voldoende wijze op te lossen."

Tot ons leedwezen kunnen wij slechts op zeer onvolledige wijze aan het in dezen brief door den heer KERSTENS uitgedrukte verlangen voldoen. Intusschen gelooven wij de opmerking niet achterwege te mogen houden, dat het niet geheel juist is, wanneer hij zegt, dat "bij alle vogels het reukorgaan, in vergelijking met het gehoor en gezicht, anatomisch minder goed ontwikkeld is." Dit orgaan staat integendeel bij de vogels op eenen vrij hoogen trap van ontwikkeling, en uit zijn maaksel kan men zeer zeker niet besluiten tot de waarschijnlijke zwakte van het reukvermogen. Maar evenmin mag men daaruit besluiten tot het omgekeerde, omdat de scherppte van het reukvermogen niet bepaald wordt door het maaksel van het geheele orgaan, maar alleen door den graad van gevoeligheid van die gedeelten van het

slijmvlies, waarin de takjes der reukzenuw eindigen. Vandaar dat, bij overigens schijnbaar volkomen gelijk maaksel, de scherpte van het reukvermogen zeer ongelijk zijn kan. Reeds de mensch biedt daarvan overvloedige voorbeelden aan.

Daarentegen heeft de schrijver voorzeker volkomen gelijk, wanneer hij van oordeel is dat dit vraagstuk alleen langs den weg der proefneming kan worden uitgemaakt. Reeds SCARPA heeft daartoe strekkende proeven genomen en in zijne in 1789 verschenen *Disquisitiones anatomicae de auditu et olfactu* bekend gemaakt. Volgens hem zouden de vogels uit de orde der steltloopers, — derhalve reigers, ooievaars enz. — den scherpsten reuk hebben; daarop zouden de zwemvogels, — waartoe ook de eenden behooren, — volgen; eerst daarna de roofvogels, terwijl de klimvogels en zangvogels in dit opzicht achteraan komen.

Onder degenen echter, die veel gelegenheid hebben gehad de vogels in den natuurstaat gade te slaan, zijn er die sterken twijfel geopperd hebben aangaande de beweerde scherpte van hun reukvermogen. Wij willen hier een paar der door AUDUBON genomen proeven mededeelen.

AUDUBON vulde de huid van een hert met hooi, zoodat het een opgezet dier geleek, en lag toen dit voorwerp, nadat het volkomen hard en droog was geworden, in een open veld, in de houding van een dood dier. Binnen weinige minuten zag hij er een gier op toevliegen en zich in de nabijheid daarvan neêrlaten. Het bedrog volstrekt niet vermoedende, begon de vogel dadelijk zijn vermeende prooi op de meest kwetsbare plekken aan te vallen. Toen hem dit mislukte, scheurde hij de naden open, waarmede de huid was dichtgemaakt, blijkbaar verwachtende daarbinnen het vleesch te vinden, van welks afwezigheid hij dus door geen zijner zintuigen onderricht was geworden. Eerst na vele vruchteloze pogingen, gaf hij het eindelijk op en vloeg weg om een betere prooi te zoeken.

Deze proef bewijst onzes erachtens alleen dat een gier ook zijne oogen gebruikt en niet enkel op den reuk afgaat, iets dat toch wel door niemand betwijfeld zal worden. Ook kan men bezwaarlijk beweren, dat bij zijn zoeken naar vleesch zelfs de reuk geheel buiten spel is geweest, alleen omdat het vleesch verwijderd en de huid goed gedroogd was. Er kan nog wel, — gelijk men zegt — een luchtje aan geweest zijn, althans genoeg om den gier, nu hij er toch eenmaal was, tot verdere pogingen aan te moedigen.

Meer afdoende was echter de volgende proef.

Een groot dood wild zwijn werd verborgen in een nauwe, bochtige rotskloof, ongeveer twintig voet dieper dan de omringende grond, en vervolgens overdekt met takken en biezen. Dit werd gedaan in de maand Juni, in een tropisch klimaat, waar de verrotting spoedig intreedt. Toch, in weerwil dat verscheidene gieren van tijd tot tijd vliegende over de plek gezien werden, waar het zwijn verborgen lag, ontdekte geen hunner het, terwijl intusschen eenige honden het gevonden en groote stukken vleesch er van afgescheurd hadden.

Hoewel wij nu gaarne erkennen, dat deze proef er zeer voor pleit, dat de gieren, die AUDUBON zag, geen scherp reuk hadden, zoo zoude men toch te ver gaan, wanneer men daaruit een zeker en algemeen besluit ten opzichte van alle gieren, ja van alle vogels afleidde. Het vroeger in het Album medegedeelde feit, aangaande gieren die zich op een hospitaal nederzetten, waarin lijders aan gele koorts lagen, is, — voorondersteld dat de waarneming juist is, — voorzeker ook niet afdoende om het tegendeel te bewijzen. Toch schijnt het ons toe, dat deze dieren bezwaarlijk op eene andere wijze dan door den reuk kunnen onderricht geworden zijn van de aanwezigheid dier lijders in het gebouw, welks dak en muren dezen voor hunne oogen verborgen.

Wij moeten hier evenwel de algemeene opmerking maken, dat de beoordeeling der zintuigelijke gewaarwordingen van dieren vaak de grootste moeilijkheden aanbiedt, eenvoudig omdat wij door geen middel hoegenaamd kennis kunnen krijgen van den eigenlijken aard dier gewaarwordingen; ja wij mogen zelfs veilig aannemen, dat die bij elk dier verschillend zijn niet alleen, maar dat de dieren gewaarwordingen hebben, waarvan wij menschen ons geene voorstelling kunnen maken noch ooit zullen kunnen maken, evenmin als een daltonist zich een voorstelling kan vormen van hetgeen iemand die goede oogen heeft kleuren noemt. Alleen door aan te nemen dat bij dieren zintuigelijke gewaarwordingen bestaan, waartoe wij, menschen, het vermogen geheel en al missen, laat zich verklaren, hoe onze trekvogels, na eenige maanden in Afrika hun verblijf te hebben gehouden, weder den weg naar hunne oude woonplaats vinden, dien zij toch onmogelijk zoo ver zien kunnen; — hoe visschen, — zalmen, — na gedurende eenige maanden in de wijde zee rondgezwommen te hebben, den nauwen mond der rivier opzwemmen, waarin zij geboren zijn;

hoe, wanneer men de poppen van vlinders in een doos bewaart en daaruit een of meer wijfjes komen, het mannetje derzelfde soort, blijkbaar op de eene of andere wijze van de tegenwoordigheid der wijfjes onderricht, tegen de vensters aan komt vliegen, — enz.

Zulke voorbeelden leeren ons behoedzaamheid, maar tevens dat men verkeerd zoude doen, waarnemingen, die ons medegedeeld worden, dadelijk te verwerpen, eenvoudig omdat zij ons onbegrijpelijk voorkomen, en afkomstig zijn van personen, die niet gewoon zijn veel kritiek uit te oefenen.

Het is zeer wel mogelijk dat de kooimannen, even als de zeelieden, zekere traditiën hebben, die op een soort van bijgeloof berusten en ten slotte blijken den toets eener onbevooroordeelde waarneming niet te kunnen doorstaan. Maar toch is er onder de in den brief van den heer KERSTENS vermelde feiten geen enkel, dat in strijd is met goed geconstateerde natuurwetten en daarom ongeloofelijk zoude zijn.

Wij vereenigen ons daarom met hem in den wensch dat de zaak nader onderzocht worde. Onze zoölogische tuinen bieden daartoe de beste gelegenheid aan. Om zulke proeven te nemen, dient natuurlijk het gezichtsintuig tijdelijk buiten werking te worden gesteld, hetzij door, zooals AUDUBON deed, het voedsel ergens te verbergen waar het dier dit niet zien kan, of door de oogen te overdekken met een dergelijken kap als die vroeger voor jachtvalken in gebruik was. Mochten zij, die daartoe gelegenheid en lust hebben, dergelijke proeven bij eenden en andere vogels in het werk te stellen, later ons den uitslag dier proeven, mits met alle vereischte voorzorgen genomen, mededeelen, dan stellen wij gaarne hun daarvoor dit tijdschrift open.

HG.